

Bruxelles, 12.5.2021.
COM(2021) 236 final

**KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU,
EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

**Strateške smjernice za održiviju i konkurentniju akvakulturu u EU-u za razdoblje od
2021. do 2030.**

{SWD(2021) 102 final}

1. POTREBA ZA NOVOM STRATEGIJOM EU-a ZA AKVAKULTURU

U europskom zelenom planu i strategiji „od polja do stola” naglašava se potencijal proizvoda morske akvakulture kao izvora bjelančevina za hranu i hranu za životinje s niskim ugljičnim otiskom, što je važno za izgradnju održivog prehrambenog sustava. U strategiji „od polja do stola” utvrđuju se i posebni ciljevi za akvakulturu, u prvom redu smanjenje prodaje antimikrobnih sredstava¹ te znatno povećanje ekološke akvakulture².

Akvakultura pruža nova radna mjesta i mogućnosti za gospodarski razvoj u obalnim i ruralnim zajednicama EU-a. Taj sektor može pomoći i u dekarbonizaciji gospodarstva, borbi protiv klimatskih promjena i ublažavanju njihovih učinaka, smanjenju onečišćenja, a može pridonijeti i boljem očuvanju ekosustava (u skladu s ciljevima strategije za bioraznolikost i ciljem nulte stope onečišćenja za netoksični okoliš) te imati ulogu u povećanju razine kružnog upravljanja resursima. Stoga je danas važnije no ikad zauzeti strateški i dugoročan pristup za održiv rast akvakulture u EU-u. Takav bi pristup trebao omogućiti oporavak sektora akvakulture u EU-u u razdoblju nakon krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 te osigurati dugoročnu održivost i otpornost tog sektora.

U Uredbi o zajedničkoj ribarstvenoj politici³ već se poziva na uspostavljanje koordiniranog strateškog pristupa radi podupiranja rasta sektora akvakulture u EU-u uz istodobno osiguravanje njegove gospodarske, ekološke i socijalne održivosti. Unatoč napretku ostvarenom zahvaljujući otvorenoj metodi koordinacije koja je utvrđena u toj uredbi te sredstvima EU-a, sektor akvakulture i dalje je daleko od ostvarenja punog potencijala u smislu rasta i zadovoljavanja sve veće potrebe za održivijim morskim prehrambenim proizvodima⁴. EU uvozi više od 70 % svoje potrošnje morskih prehrambenih proizvoda⁵. Udio proizvoda akvakulture (uključujući uvoz) u potrošnji morskih prehrambenih proizvoda u EU-u iznosi ukupno 25 %, a udio proizvoda akvakulture iz EU-a u potrošnji EU-a tek 10 %. Akvakultura EU-a čini manje od 2 % ukupne svjetske proizvodnje u akvakulturi. Proizvodnja u akvakulturi EU-a i dalje je usko ograničena s obzirom na države članice i vrste koje se uzgajaju te postoji znatan potencijal za diversifikaciju. Akvakultura u EU-u, u usporedbi s akvakulturom u drugim zemljama, podliježe vrlo strogim regulatornim zahtjevima u pogledu kvalitete, zdravlja i zaštite okoliša. No, unatoč tome, ona i dalje može dodatno povećati svoju ekološku učinkovitost i time pridonijeti ciljevima iz europskog zelenog plana i povezanih strategija.

¹ Prema strategiji „od polja do stola”, Komisija će „poduzeti mjere kako bi se ukupna prodaja antimikrobnih sredstava za životinje iz uzgoja i akvakulturu u EU-u smanjila za 50 % do 2030.”

² U strategiji „od polja do stola” postavlja se cilj „da do 2030. najmanje 25 % poljoprivrednog zemljišta u Uniji bude pod ekološkim uzgojem te da se znatno poveća ekološka akvakultura”.

³ Uredba (EU) br. 1380/2013.

⁴ Podrobna analiza gospodarskih rezultata Unijina sektora akvakulture koju je izradio Znanstveni, tehnički i gospodarski odbor za ribarstvo (STECF) dostupna je na: <https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic>.

⁵ Ako se uzmu u obzir podaci o izvozu proizvoda ribarstva i akvakulture iz EU-a, prema izvješću iz 2020. o tržištu ribom u EU-u koje je izradio Europski tržišni opservatorij za proizvode ribarstva i akvakulture (EUMOFA), stopa samodostatnosti za proizvode ribarstva i akvakulture iznosila je 2018. približno 42 %. Samodostatnost se definira kao sposobnost država članica da zadovolje potražnju iz vlastite proizvodnje, a može se izračunati kao omjer domaće proizvodnje i domaće potrošnje.

U ovoj se Komunikaciji preispituju Komisijine strateške smjernice za održiv razvoj akvakulture u EU-u, koje su donesene 2013.⁶ i otad čine okosnicu strateške koordinacije politike za akvakulturu u EU-u. Na temelju tih smjernica države članice su do 2015. donijele višegodišnje nacionalne strateške planove za akvakulturu. Potporu provedbi tih višegodišnjih nacionalnih strateških planova pružali su razmjena dobrih primjera iz prakse, koju su države članice provodile uz posredovanje Komisije, i korištenje sredstava iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) i drugih fondova EU-a. Komisija je pozvala države članice da preispitaju svoje višegodišnje nacionalne strateške planove uzimajući u obzir savjetovanja o novim smjernicama koje se iznose u ovoj Komunikaciji. U okviru budućeg Europskog fonda za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu⁷ (EFPRA) nastavit će se podupirati države članice u provedbi strateške vizije za taj sektor, kako se navodi u tim višegodišnjim nacionalnim strateškim planovima i njihovim operativnim programima, među ostalim i lokalnim mjerama⁸.

2. NOVE STRATEŠKE SMJERNICE

Europski zeleni plan nova je strategija rasta za EU, kojom se nastoji potaknuti rast gospodarstva i otvaranje novih radnih mjesta uz istodobno ubrzavanje zelene tranzicije na troškovno učinkovit način. U strateškim smjernicama iznesenima u ovoj Komunikaciji nastoji se ponuditi zajednička vizija za države članice i sve relevantne dionike za daljnji razvoj akvakulture u EU-u na način koji pridonosi toj strategiji rasta. Konkretno, nastoji se pomoći da se izgradi sektor akvakulture u EU-u: i. koji je konkurentan i otporan; ii. koji osigurava opskrbu hranjivom i zdravom hranom; iii. kojim se smanjuje ovisnost EU-a o uvozu morskih prehrambenih proizvoda; iv. u kojem se stvaraju gospodarske mogućnosti i otvaraju nova radna mjesta; i v. koji je primjer održivosti u cijelom svijetu. Trebale bi pomoći i potrošačima u EU-u u donošenju utemeljenih odluka o održivim proizvodima akvakulture te osigurati ravnopravne uvjete za proizvode akvakulture koji se stavljaju na tržište EU-a. Trebale bi služiti i kao pomoć u korištenju brojnih instrumenata i sredstava koji su na raspolaganju za potporu akvakulturi u EU-u te kao podrška u provedbi primjenjivog zakonodavstva EU-a.

Radi ostvarivanja te vizije bit će potrebno riješiti razne probleme i iskoristiti raznovrsne mogućnosti u sektoru akvakulture u EU-u kako bi se ostvariti sljedeći međusobno povezani ciljevi:

- (1) izgradnja otpornosti i konkurentnosti;
- (2) sudjelovanje u zelenoj tranziciji;
- (3) prihvaćenost u društvu i informiranje potrošača; i
- (4) povećanje znanja i inovacija.

⁶COM(2013) 229 final od 29. travnja 2013.

⁷ Tekst političkog sporazuma o prijedlogu Uredbe o EFPRA-i dostupan je na: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/PECH/DV/2021/02-22/EMFAF_consolidated_clean_EN.pdf. Nakon pravne revizije teksta Vijeće i Europski parlament donijet će konačni akt.

⁸ U skladu s člankom 23. Uredbe o EFPRA-i (tekst političkog sporazuma, vidjeti bilješku 7.), potpora akvakulturi u okviru EFPRA-e u skladu je s nacionalnim višegodišnjim strateškim planovima za razvoj akvakulture.

U ovoj se Komunikaciji daju opće smjernice za rješavanje tih problema i iskorištavanje tih mogućnosti. U prilogu ovoj Komunikaciji predlažu se i konkretne mjere koje bi Komisija, države članice i Savjetodavno vijeće za akvakulturu mogli poduzeti radi ostvarivanja napretka u svim utvrđenim područjima.

Prema potrebi, u ovoj se Komunikaciji navode upućivanja na konkretne probleme i mogućnosti u uzgoju školjkaša⁹ i slatkovodnoj akvakulturi¹⁰ koji proizlaze iz njihovih posebnih obilježja. Kao nastavak na strategiju „od polja do stola”, Komisija radi i na zasebnoj inicijativi posvećenoj podupiranju proizvodnje, sigurne konzumacije i inovativne upotrebe algi. U njoj će se razmotriti problemi i mogućnosti uzgoja algi te predložiti konkretne mjere¹¹.

Ova Komunikacija izrađena je u bliskoj suradnji s državama članicama i dionicima, ponajprije onima koji imaju predstavnike u Savjetodavnom vijeću za akvakulturu. U njoj se uzimaju u obzir i rezultati javnog savjetovanja¹². Osim toga, u obzir se uzimaju i stajališta o razvoju akvakulture u EU-u koje je iznio Europski parlament¹³.

2.1. Izgradnja otpornosti i konkurentnosti

Dva su ključna uvjeta koja je potrebno zadovoljiti kako bi sektor akvakulture u EU-u mogao rasti, uz očuvanje otpornosti i konkurentnosti: pristup prostoru i vodi te transparentan i učinkovit regulatorni i administrativni okvir. U privremenoj evaluaciji otvorene metode koordinacije¹⁴ iznesen je zaključak da je, unatoč napretku ostvarenom u nekim državama članicama od donošenja strateških smjernica iz 2013., u oba ta područja i dalje potrebno uložiti dodatni trud. Kad je riječ o otpornosti, u sektoru akvakulture posebno se ističu dva problema: upravljanje rizicima povezanima sa zdravljem životinja i ljudi (što je ponajprije, ali ne isključivo, problem u uzgoju mekušaca) te utjecaj klimatskih promjena. U slatkovodnoj akvakulturi konkretno

⁹ Proizvodnja školjkaša u EU-u uglavnom se oslanja na mekušce, tj. na dagnje, kamenice i druge školjke. Uzgoj mekušaca u EU-u uglavnom je tradicionalna, obiteljska i radno intenzivna akvakulturna aktivnost koja je u potpunosti integrirana u lokalno okruženje.

¹⁰ Slatkovodna akvakultura naročito je prikladan način za proizvodnju održive hrane u regijama bez izlaza na more, a ujedno stvara prijeko potrebna radna mjesta. Među nekima od glavnih slatkovodnih vrsta koje se uzgajaju u EU-u nalaze se šaran, kalifornijska pastrva te perspektivne vrste kao što su som i smuđ. Za uzgoj se najčešće upotrebljavaju zemljani ribnjaci, ali i uzgojni bazeni u nizu i drugi sustavi s tekućom vodom, kavezi, boksovi i bazeni. Neke vrste slatkovodne akvakulture (naročito akvakultura u ribnjacima) mogu pružati usluge ekosustava ako se njima dobro upravlja, a često su povezane s kulturom i tradicijom. Rjeđe se upotrebljavaju sustavi s ponovnom upotrebom vode (recirkulacijski sustavi akvakulture) zbog visoke razine potrebnih ulaganja, no oni će u budućnosti vjerojatno postati češći zbog svojih očitih prednosti.

¹¹ Prema strategiji „od polja do stola”, Komisija će „uspostaviti i dobro usmjerenu potporu industriji algi jer bi alge trebale postati važan izvor alternativnih bjelančevina za održiv prehrambeni sustav i globalnu sigurnost opskrbe hranom”.

¹² Javno savjetovanje održano je u razdoblju od srpnja do listopada 2020. U ovim novim strateškim smjernicama uzimaju se u obzir i rezultati privremene evaluacije otvorene metode koordinacije (vidjeti radni dokument službi Komisije: https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/docs/swd-2020-6_en.pdf), iskustva razmijenjena u kontekstu otvorene metode koordinacije i rezultati projekata financiranih sredstvima EU-a.

¹³ Rezolucija Europskog parlamenta od 12. lipnja 2018., „Ususret održivom i konkurentnom europskom sektoru akvakulture: sadašnje stanje i budući izazovi” (2017/2118(INI)).

¹⁴ Vidjeti bilješku 121.

postoje i problemi s predatorima i sušom¹⁵, koji negativno utječu na profitabilnost¹⁶. Za osiguravanje otpornosti i konkurentnosti u sektoru akvakulture u EU-u važni su i organizacija proizvođača i tržišta te kontrola i suzbijanje prijevara. Naposljetku, konkurentnost u tom sektoru može se povećati i daljnjom diversifikacijom proizvodnje te dodavanjem vrijednosti proizvodima akvakulture u EU-u.

2.1.1. Pristup prostoru i vodi

Zbog klimatskih promjena voda postaje oskudan resurs. Istodobno je sve jače i natjecanje za prostor i pristup vodi među više gospodarskih djelatnosti, uključujući akvakulturu. Stoga je nužno primijeniti koordinirani pristup prostornom planiranju, uz uključivanje relevantnih dionika u ranim fazama. Tako se može osigurati raspodjela prostora i vode među djelatnostima uz istodobno očuvanje ekosustava. Države članice već su ostvarile određen napredak u integriranju akvakulturnih aktivnosti u svoje prostorne planove za morsko područje, u skladu s Direktivom o prostornom planiranjuorskog područja¹⁷. Međutim, mnogi planovi još nisu stupili na snagu ni donijeli rezultate u području akvakulture. Dodatan napredak potreban je i u drugim aspektima prostornog planiranja i planiranja pristupa vodi za akvakulturne aktivnosti.

Koordiniranim prostornim planiranjem trebalo bi obuhvatiti morsku akvakulturu, uključujući prijelazne (bočate) vode, ali i slatkovodnu akvakulturu te akvakulturu na kopnu (recirkulacijski sustavi akvakulture – RAS). U okviru tog planiranja trebalo bi predvidjeti i razvoj odobalne akvakulture, ondje gdje to prirodni uvjeti omogućuju¹⁸. Posebnu bi pozornost trebalo posvetiti razvoju akvakulture sa smanjenim učinkom na okoliš (primjerice, kombiniranjem određenih vrsta uzgoja kako bi se dodatno smanjila ispuštanja hranjivih i organskih tvari u okoliš) te integriranju prikladnih akvakulturnih aktivnosti (ponajprije onih koje pružaju usluge ekosustava) u zaštićena područja kao što su područja mreže Natura 2000. Pri prostornom planiranju uvijek bi se trebala osigurati provedba relevantnog zakonodavstva EU-a te staviti na raspolaganje posebna područja za ekološku akvakulturu i proizvodnju mekušaca¹⁹. Pri planiranju bi trebalo uzeti u obzir i prilagodbu akvakulture klimatskim promjenama te o potencijal određenih vrsta akvakulture za ublažavanje utjecaja klimatskih promjena (npr. hvatanje i skladištenje ugljika ili očuvanje ekosustava koji pružaju zaštitu od ekstremnih vremenskih uvjeta).

¹⁵ Suša može ugroziti održivost slatkovodnih uzgajališta, koja, za razliku od poljoprivrednih gospodarstava, ne računaju uvijek na naknade štete u takvim situacijama.

¹⁶ Više informacija o slatkovodnoj akvakulturi EU-a dostupno je u EUMOFA-inoj studiji (<https://www.eumofa.eu/documents/20178/442176/Freshwater+aquaculture+in+the+EU.pdf>) i profilima pojedinih zemalja (<https://www.eumofa.eu/documents/20178/442176/Country+profiles.pdf>).

¹⁷ Direktiva 2014/89/EU o uspostavi okvira za prostorno planiranjeorskog područja.

¹⁸ Za potrebe ovih smjernica, pod pojmom „odobalna akvakultura” podrazumijeva se akvakultura koja se „nalazi više od 2 km od obale ili izvan vidokruga s obale, na područjima s dubinom vode većom od 50 m, s valovima visine 5 m ili višima, mrtvim valovima, promjenjivim vjetrovima i jakim morskim strujama, na lokacijama koje su izložene (otvoreno more, npr. otvorenost od 180 stupnjeva ili veća) i na kojima postoji potreba za radom na daljinu i automatiziranom hranidbom te na kojima može biti potrebno daljnjsko praćenje rada sustava” (definicija iznesena u kontekstu radionice FAO-a iz 2010. „Širenje marikulture dalje od obale: tehnički, prostorni i upravljački izazovi”).

¹⁹ Za uzgoj mekušaca od ključne je važnosti dostupnost vode dobre kvalitete jer se u vodi mogu nakupiti štetne tvari koje mogu ugroziti održivost i zdravstvenu kvalitetu mekušaca. Zakonodavstvom EU-a jamči se dobra kvaliteta vode za školjkaše.

Prostorno planiranje trebalo bi se temeljiti na određivanju područja prikladnih za akvakulturu u okviru postupka koji uključuje koordinaciju među relevantnim tijelima na različitim razinama. Taj bi postupak trebalo započeti pregledom postojećih i potencijalnih područja za akvakulturu na način koji je u skladu s postojećim okolišnim planiranjem (uključujući planove upravljanja riječnim slivovima). Takav pregled trebao bi uključivati postupak utvrđivanja potencijala za obnovu napuštenih objekata za akvakulturu ili preinaku postojećih industrijskih objekata za potrebe akvakulture. U okviru tog pregleda trebalo bi nastojati i promicati sinergije među djelatnostima i višenamjensko korištenje prostora, primjerice, poticanjem razvoja akvakulture u kombinaciji s razvojem odobalnih vjetroelektrana.

Određivanje područja prikladnih za akvakulturu trebalo bi se temeljiti na jasnim i transparentnim kriterijima i instrumentima za utvrđivanje novih područja. Ti instrumenti uključuju: i. evaluiranje učinaka na ekosustav u okviru strateške procjene učinka; ii. utvrđivanje zahtjeva u pogledu kvalitete vode (osobito za uzgoj mekušaca); iii. evaluiranje potencijalnih sinergija i sukoba s drugim djelatnostima; iv. utvrđivanje „kapaciteta održivosti”²⁰ za određeno područje; i v. određivanje potrebne udaljenosti akvakulturnih lokaliteta od izvora onečišćenja. Uz to bi trebalo uvesti prikladan mehanizam za: i. praćenje i prikupljanje podataka o učincima akvakulturnih aktivnosti na okoliš; i ii. praćenje kvalitete vode (ponajprije za područja na kojima se uzgajaju mekušci).

2.1.2. Regulatorni i administrativni okvir

Sektor akvakulture u EU-u i dalje kao bitne prepreke rastu navodi složenost nacionalnih sustava za izdavanje povlastica i nepredvidljivost vremenskog rasporeda i ishoda postupaka izdavanja povlastica. Postupci izdavanja povlastica mogu biti osobito opterećujući za mala i srednja poduzeća (MSP). Teškoće proizlaze i iz složenog regulatornog okvira za taj sektor te iz potrebe za sudjelovanjem više tijela u postupku izdavanja povlastica. Nadalje, bojazni oko učinka akvakulturnih aktivnosti na okoliš ili na druge gospodarske djelatnosti često dovode do žalbenih postupaka, koji dodatno usporavaju trajanje postupka za dobivanje ili obnavljanje povlastica.

Najvažniji elementi za rješavanje tih problema uz istodobno uzimanje u obzir okolišnih aspekata u postupcima izdavanja povlastica, jesu sljedeći:

- pojednostavnjenje i, ako je moguće, usklađivanje zakonodavstva i administrativnih smjernica o akvakulturi. U idealnom bi slučaju to pojednostavnjenje trebalo provesti donošenjem jedinstvenog nacionalnog propisa kojim bi se obuhvatili svi relevantni aspekti. U tom bi se propisu trebali utvrditi jasni postupci i vremenski okviri za rješavanje zahtjeva za izdavanje novih ili obnovu postojećih povlastica,
- osnivanje, ako je to moguće, jedinstvenog nacionalnog subjekta za akvakulturu koji okuplja sva relevantna tijela nadležna za akvakulturu. Svrha tog subjekta bila bi olakšavanje i koordiniranje rada tih tijela u pogledu planiranja, izdavanja

²⁰ Kapacitet održivosti u akvakulturi definira se kao maksimalna biomasa uzgajanih vrsta koja se može podupirati, a da se pritom ne premaše maksimalni prihvatljivi učinci na uzgajani stok i njegov okoliš.

povlastica i praćenja u području akvakulture. Taj bi subjekt trebao pravodobno uključivati relevantne dionike u rasprave i uzimati u obzir njihova stajališta. Ako su za akvakulturu nadležna i tijela na podnacionalnoj razini, trebalo bi poticati uspostavljanje strukture na nacionalnoj razini u okviru koje bi se okupljala regionalna/lokalna tijela i subjekti,

- uspostavljanje sustava po načelu „sve na jednom mjestu” za povlastice za akvakulturu, kojim se pospješuje transparentnost postupka izdavanja povlastica i omogućuje interakcija između podnositelja zahtjeva i tijela koja donose odluke,
- određivanje područja prikladnih za akvakulturu u skladu s načelima navedenima u odjeljku 2.1.1.,
- predviđanje izdavanja dugoročnih povlastica, s redovitim praćenjem i sankcijama za neusklađenost (koje bi mogle uključivati oduzimanje povlastice). Uvjeti za izdavanje povlastica trebali bi uključivati obvezu praćenja i dostavljanja podataka, ponajprije onih koji se zahtijevaju na temelju relevantnog nacionalnog zakonodavstva i zakonodavstva EU-a.

Napretkom država članica u rješavanju tih pitanja smanjila bi se i zabrinutost proizvođača u akvakulturi u EU-u u pogledu neravnopravnih uvjeta za obavljanje akvakulturnih aktivnosti u EU-u uzrokovanih razlikama među državama članicama u smislu opterećenja za dobivanje povlastica za nova uzgajališta.

2.1.3. Zdravlje životinja i javno zdravlje

Unatoč zakonodavstvu EU-a o zdravlju akvatičnih životinja²¹ i istraživanjima financiranim sredstvima EU-a u tom području, zarazne bolesti i dalje uvelike ograničavaju produktivnost u akvakulturi²². Te bolesti ujedno predstavljaju problem za dobrobit životinja. U tom području i dalje postoje sljedeći problemi:

- nepostojanje dobrih primjera i tehnologija uzgoja prilagođenih pojedinim akvakulturnim vrstama,
- potreba za boljim sprečavanjem zaraze bolestima i parazitima, čime bi se smanjila potreba za veterinarskim lijekovima,
- potreba za smanjenjem upotrebe lijekova, uključujući antimikrobne i antiparazitske tvari, koji mogu naštetiti okolišu i pridonijeti pojavi antimikrobne otpornosti,

²¹ Primjenjivi propisi o zdravlju životinja uključuju: Uredbu (EU) 2016/429 o prenosivim bolestima životinja („Zakon o zdravlju životinja”), primjenjivu od 21. travnja 2021.; i važeći pravni okvir za veterinarsko-medicinske proizvode i lijekovitu hranu za životinje (Direktiva 2001/82/EZ, Uredba (EZ) br. 726/2004 i Direktiva 90/167/EEZ), koji će biti zamijenjen Direktivom (EU) 2019/6 o veterinarsko-medicinskim proizvodima i Uredbom (EU) 2019/4 o lijekovitoj hrani za životinje, koje će se primjenjivati od 28. siječnja 2022.

²² To je naročito slučaj u uzgoju mekušaca. Posljednjih je godina zabilježen sve veći broj slučajeva uginuća životinja povezanih s patogenim organizmima, što uvelike utječe na održivost uzgajališta mekušaca. Uzgoj mekušaca ugrožen je i zbog štetnog cvjetanja algi, morskog onečišćenja i utjecaja klimatskih promjena.

- nedostatna istraživanja (među ostalim o mikrobiomu riba, potencijalnom utjecaju klimatskih promjena na zdravlje riba i učinku stresa na njihov imunološki sustav),
- niska dostupnost posebnih veterinarskih lijekova (uključujući cjepiva) za primjenu na akvatičnim životinjama²³,
- nepostojanje kodeksa dobre prakse za rano otkrivanje, sprečavanje i kontrolu bolesti akvatičnih životinja koje nisu navedene u relevantnom zakonodavstvu EU-a,
- potreba za dosljednijim i temeljitijim istraživanjem bolesti akvatičnih životinja u određenim državama članicama i određenim sektorima, i
- upravljanje izbijanjem bolesti uzrokovanih norovirusima u uzgoju mekušaca, koje ne samo da mogu činiti prijetnju javnom zdravlju, već ugrožavaju i gospodarsku održivost uzgajališta mekušaca²⁴.

2.1.4. Prilagodba klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje

Sektor akvakulture morat će se prilagoditi mnogim negativnim utjecajima klimatskih promjena i povećati svoju otpornost. Strategija EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama i nacionalne strategije/planovi oblikovateljima politika pružaju okvir za osiguranje provedbe sveobuhvatnih i učinkovitih mjera za prilagodbu klimatskim promjenama²⁵. Posebnim sektorskim strategijama za prilagodbu trebali bi se riješiti konkretni problemi u sektoru akvakulture²⁶. Istodobno je potrebno na najmanju moguću mjeru svesti sav negativan doprinos klimatskim promjenama koji proizlazi iz akvakulture. Potrošnja energije i emisije ugljika iz proizvodnje, prijevoza i prerade moraju se što više smanjiti.

Međutim, i akvakultura ima velik potencijal za ublažavanje klimatskih promjena. Ako se provode u odgovarajućem okviru, određene vrste akvakulture, kao što su uzgoj morskih algi i mekušaca, mogu pružati usluge ublažavanja klimatskih promjena (kao što je sekvestracija ugljika²⁷) ili usluge prilagodbe klimatskim promjenama (kao što je prirodna zaštita obale). Druge vrste akvakulture, ako se njima upravlja na odgovarajući

²³ Novom Uredbom (EU) 2019/6 o veterinarsko-medicinskim proizvodima povećat će se dostupnost veterinarskih lijekova za akvakulturu i osigurati poticaji za inovacije.

²⁴ Potrebni su novo znanje i inovativne tehnike za suzbijanje bolesti koje pogađaju školjkaše, kao što su bolesti uzrokovane norovirusom.

²⁵ Nova Strategija EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama donesena je 24. veljače 2021.

²⁶ Zahvaljujući projektima financiranim sredstvima EU-a poboljšala se baza znanja za osmišljavanje mjera za prilagodbu klimatskim promjenama koje imaju velik učinak u raznim sektorima politika, uključujući akvakulturu. Mnogi nalazi iz tih projekata i druge korisne informacije dostupni su javnosti na internetskoj platformi Climate-ADAPT. To je jedinstveno sučelje za prilagodbu klimatskim promjenama koje su zajednički uspostavili Komisija i Europska agencija za okoliš (EEA). Informacije za sektor pomorstva i ribarstva dostupne su na <https://climate-adapt.eea.europa.eu/eu-adaptation-policy/sector-policies/marine-and-fisheries>.

²⁷ U strategiji „od polja do stola” upućuje se na novu inicijativu EU-a za sekvestraciju ugljika u poljoprivredi u okviru sporazuma o klimi te na regulatorni okvir za certificiranje uklanjanja ugljika koji će izraditi Komisija. U tom bi kontekstu trebalo uzeti u obzir akvakulturu koja pruža usluge hvatanja i skladištenja ugljika kako bi se osigurali potrebni poticaji za razvoj te vrste akvakulture. Promicanje akvakulture s uslugama ublažavanja klimatskih promjena moglo bi se uzeti u obzir i u kontekstu nacionalno utvrđenih doprinosa u okviru Pariškog sporazuma o klimatskim promjenama.

način, mogu pomoći u očuvanju ekosustava kao što su ribnjaci ili močvarna područja. Ti ekosustavi pružaju zaštitu od posljedica klimatskih promjena kao što su podizanje razine mora i poplave. Tu bi vrstu akvakulture trebalo promicati.

2.1.5. Organizacije proizvođača i tržišta

Situacija s kojom se suočio sektor akvakulture zbog pandemije bolesti COVID-19 pokazala je važnost organizacija proizvođača za kolektivno djelovanje, naročito za male proizvođače. Organizacije proizvođača imaju veću pregovaračku moć u odnosima s prerađivačima i trgovcima na malo. Omogućuju i dijeljenje resursa i ostvarivanje koristi od zajedničkih usluga (npr. savjetovanje, promidžbene kampanje) koje bi pojedinačnim proizvođačima inače bile preskupe. Osim toga, olakšavaju kolektivno upravljanje i/ili samoregulatorne inicijative među proizvođačima. Za razliku od organizacija proizvođača, koje pomažu proizvođačima u organiziranju, međustrukovne organizacije omogućuju bolju integraciju sudionika u cijelom lancu vrijednosti. One olakšavaju i samoregulatorne inicijative među proizvođačima, prerađivačima i trgovcima na malo. Međustrukovne organizacije pomažu i u provedbi i kontroli zahtjeva o označivanju.

Unatoč potpori koja je dostupna priznatim organizacijama proizvođača i međustrukovnim organizacijama u okviru Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) (u prvom redu za planove proizvodnje i stavljanja na tržište²⁸), postoji tek ograničen broj organizacija proizvođača²⁹. Osnivanje organizacija proizvođača ponajprije bi pomoglo proizvođačima u akvakulturi koji uzgajaju mekušce i slatkovodne vrste da povećaju svoju pregovaračku moć u lancu opskrbe hranom. Ti proizvođači najčešće su manja poduzeća koja svoj proizvod prodaju na veliko i ne ostvaruju korist od vertikalne integracije s prerađivačima i trgovcima na malo.

Proizvođači u akvakulturi upozorili su na poteškoće, osobito za male proizvođače, pri osnivanju organizacija proizvođača i ishodu priznanja tih organizacija u skladu s Uredbom (EU) br. 1379/2013 („Uredba o zajedničkoj organizaciji tržišta”). Te poteškoće uglavnom su posljedica potrebnih financijskih sredstava i administrativnih prepreka. Komisija je izradila neobvezujuće smjernice³⁰ kako bi olakšala priznavanje organizacija proizvođača i drugih strukovnih organizacija te proširila njihova pravila na nečlanove. Osim toga, Komisija stalno podupire taj sektor i pružanjem metodološke potpore te sudjelovanjem i razmjenama na tehničkim sastancima.

2.1.6. Kontrola

Još jedan važan aspekt u osiguravanju održivosti i profitabilnosti akvakulture u EU-u odgovarajuća je kontrola koju svaka država članica provodi nad proizvodima akvakulture u cijelom lancu opskrbe (od njihova ulova/sakupljanja do maloprodaje,

²⁸ Potpora za planove proizvodnje i stavljanja na tržište organizacija proizvođača obvezna je u okviru EFPR-a. Planovi proizvodnje i stavljanja na tržište i dalje će biti prihvatljivi za potporu u okviru nove EFPR-a-e, ali na dobrovoljnoj osnovi.

²⁹ Trenutačno postoje 32 priznate organizacije proizvođača u akvakulturi, od kojih nijedna nije transnacionalna. Vidjeti <https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/list-of-recognised-producer-organisations-and-associations-of-producer-organisations.pdf>. Postoje i drugi načini organiziranja proizvođača koji nisu priznati u okviru Uredbe o zajedničkoj organizaciji tržišta (npr. udruživanje proizvođača oko oznake kvalitete).

³⁰ Vidjeti https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/docs/body/guidance-document-on-implementation-of-professional-organisations_hr.pdf.

uključujući prijevoz) u skladu s Uredbom o kontroli ribarstva EU-a³¹. Obvezama u pogledu sljedivosti omogućuje se uvid u podrijetlo proizvoda akvakulture i suzbijanje prijevara. U Komisijinu prijedlogu nove uredbe o kontroli ribarstva³² obveze o sljedivosti proširuju se na sve proizvode akvakulture, uključujući prerađene proizvode i proizvode uvezene iz trećih zemalja. Sljedivost je stoga važan instrument za osiguravanje ravnopravnih uvjeta na tržištu EU-a.

2.1.7. Diversifikacija i dodavanje vrijednosti

U sektoru akvakulture u EU-u postoje brojne mogućnosti za daljnju diversifikaciju, ne samo u uzgoju perspektivnih novih vrsta (ponajprije diversifikacija na nehranjene i niskotrofičke vrste s nižim ekološkim otiskom) već i u metodama uzgoja (npr. polikultura u ribnjačarstvu, integrirana multitrofička akvakultura). Važno je i više raditi na preradi i pakiranju proizvoda akvakulture u nove proizvode s dodanom vrijednošću (npr. fileti i proizvodi koji su spremni za upotrebu) koji su privlačni mlađim potrošačima. To je osobito važno za tradicionalnije oblike akvakulture školjkaša i slatkovodne akvakulture. Još jedan važan instrument za promicanje vrijednosti proizvoda akvakulture iz EU-a primjena je sustava kvalitete i oznaka (koji podliježu odgovarajućoj kontroli radi zaštite njihove vjerodostojnosti), uključujući oznake zemljopisnog podrijetla³³. Važnu ulogu u diversifikaciji i dodavanju vrijednosti proizvodnji u akvakulturi u EU-u ima i promicanje održive akvakulture u EU-u kao primjera lokalne proizvodnje povezane s kratkim prehrambenim lancima.

Trebalo bi promicati i zemljopisnu diversifikaciju. Države članice u kojima je akvakultura i dalje marginalan sektor trebale bi razmotriti i dalje razvijati potencijal koji akvakultura ima u smislu održive opskrbe hranom i hranom za životinje te otvaranja alternativnih održivih poduzeća i radnih mjesta, posebno na udaljenim područjima na kojima su mogućnosti zaposlenja ograničene.

2.2. Sudjelovanje u zelenoj tranziciji

Sektor akvakulture u EU-u, kao i ostali sektori gospodarstva EU-a, mora sudjelovati u zelenoj tranziciji koja je utvrđena u europskom zelenom planu. Sektor akvakulture u tome ima posebnu ulogu u smislu doprinosa prelasku na održive prehrambene sustave, ali i razvoju biogospodarstva i kružnog gospodarstva (upotrebom obnovljivih akvatičnih resursa) te smanjenju gubitka bioraznolikosti, među ostalim smanjenjem onečišćenja. Nadalje, daljnjim napredovanjem prema „konkurentnoj održivosti” (kako je navedeno u strategiji „od polja do stola”), tj. pretvaranjem održivosti u zaštitni znak EU-a, taj sektor dobiva veliku gospodarsku priliku, ponajprije uzimajući u obzir sve veću pažnju koju javnost pridaje ekološkom otisku proizvoda na tržištu i dobrobiti životinja.

2.2.1. Okolišna učinkovitost

Za akvakulturu su potrebni dobri okolišni uvjeti, kao što je dobra kvaliteta vode. Stoga je za akvakulturu osobito važna borba država članica protiv onečišćenja vode, koja je u

³¹ Vidjeti Uredbu Vijeća (EZ) br. 1224/2009.

³² COM(2018) 368 final.

³³ Vidjeti Uredbu (EU) br. 1151/2012 o sustavima kvalitete za poljoprivredne i prehrambene proizvode. U strategiji „od polja do stola” navodi se da će Komisija „ojačati zakonodavni okvir o oznakama zemljopisnog podrijetla i prema potrebi u njega uključiti posebne kriterije održivosti”.

skladu s ciljem nulte stope onečišćenja utvrđenim u europskom zelenom planu³⁴. Ako se njome ispravno upravlja, akvakultura može služiti i kao metoda za proizvodnju bjelančevina s nižim ugljičnim i ekološkim otiskom u odnosu na bjelančevine iz drugih vrsta uzgoja. Nadalje, određene vrste akvakulture (npr. uzgoj mekušaca, akvakultura u ribnjacima i na močvarnim područjima te uzgoj algi i drugih beskralježnjaka), ako se njima upravlja na odgovarajući način, mogu pružati mnoge usluge ekosustava. Te usluge uključuju apsorpciju viška hranjivih i organskih tvari iz okoliša te očuvanje i obnovu ekosustavâ i bioraznolikosti.

U zakonodavstvu EU-a o zaštiti okoliša i provedbenom nacionalnom zakonodavstvu utvrđen je regulatorni okvir za akvakulturu u EU-u. Njime se osigurava ublažavanje učinka koji akvakulturne aktivnosti mogu imati na okoliš (npr. ugljični otisak, otpadne vode, otpad ili drugi učinci na morske i slatkovodne ekosustave) te se osigurava da akvakulturne aktivnosti ne nanose znatnu štetu ekosustavima ili bioraznolikosti³⁵. U smjernicama Komisije³⁶ i sudskoj praksi Suda Europske unije³⁷ pojašnjava se primjena tog zakonodavstva na sektor akvakulture. Međutim, zahtjevi u okviru zakonodavstva EU-a nisu uvijek jasni svim sudionicima³⁸, a čini se i da države članice ne tumače zakonodavstvo EU-a na ujednačen način, čime se narušavaju ravnopravni uvjeti za proizvođače u akvakulturi u EU-u. Nadalje, provedba relevantnog zakonodavstva EU-a često je podijeljena među više administrativnih subjekata ili razina vlasti, što ne osigurava uvijek dostatnu suradnju ili potrebnu razinu stručnosti o sektoru. Stoga je potrebno učiniti više kako bi se osigurala ujednačenija i usklađenija provedba regulatornog okvira u području zaštite okoliša.

Primjerice, složenost zakonodavstva EU-a namijenjenog jamčenju dobre kvalitete vode za školjkaše stvara nejasnoće. Bilo bi dobro pojasniti ga i bolje povezati s drugim relevantnim propisima EU-a. Veća jasnoća osobito je potrebna kad je riječ o razlikama

³⁴ U okviru budućeg akcijskog plana za nultu stopu onečišćenja pojačat će se mjere protiv onečišćenja vode.

³⁵ Konkretno, na akvakulturu se (među ostalim djelatnostima) primjenjuju sljedeći propisi: Okvirna direktiva o vodama (Direktiva 2000/60/EZ); Okvirna direktiva o pomorskoj strategiji (Direktiva 2008/56/EZ); Odluka o dobrom stanju okoliša (Odluka 2017/848/EZ); planovi upravljanja riječnim slivovima; direktive o pticama i staništima (Direktiva 2009/147/EZ i Direktiva 92/43/EEZ); Direktiva o industrijskim emisijama (Direktiva 2010/75/EU); Uredba o korištenju stranih i lokalno neprisutnih vrsta u akvakulturi (Uredba (EZ) br. 708/2007) i Uredba o invazivnim stranim vrstama (Uredba (EU) br. 1143/2014); Direktiva o procjeni učinaka na okoliš (Direktiva 2011/92/EU); i Direktiva o strateškoj procjeni učinaka (Direktiva 2001/42/EZ). Nadalje, posebnim zakonodavstvom o ekološkoj proizvodnji promiče se, certificiranjem i označivanjem, akvakultura koja je u skladu sa strožim zahtjevima o proizvodnji u pogledu učinka na okoliš i dobrobit životinja te ograničene i regulirane upotrebe vanjskih ulaznih čimbenika.

³⁶ Vidjeti radni dokument službi Komisije o primjeni Okvirne direktive o vodama i Okvirne direktive o pomorskoj strategiji u pogledu akvakulture (https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/docs/body/swd-2016-178_hr.pdf) i smjernice o akvakulturi i mreži Natura 2000 (<https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/Aqua-N2000%20guide.pdf>).

³⁷ Na primjer, presuda Europskog suda u predmetu Weser (predmet C-461/13 Bund protiv Njemačke [2015] ECR I-433) o tumačenju Okvirne direktive o vodama.

³⁸ Prema nalazima privremene evaluacije otvorene metode koordinacije, smjernice Komisije o primjeni zakonodavstva EU-a na sektor akvakulture nisu u dovoljnoj mjeri poznate svim relevantnim sudionicima. Primjerice, proizvođači u slatkovodnoj akvakulturi tvrde da nije uvijek sasvim jasno kako treba provesti zahtjeve o proizvodnji na lokalitetima mreže Natura 2000, a primjenu zahtjeva iz Okvirne direktive o vodama smatraju kompliciranom.

u zahtjevima (u smislu klasifikacije područja sakupljanja/izlova, sanitarnih ispitivanja, registara zaštićenih područja itd.)³⁹.

Okolišna učinkovitost sektora akvakulture u EU-u može se dodatno poboljšati. To se može ostvariti: i. osiguravanjem primjene zakonodavstva o zaštiti okoliša i ostvarenja njegovih ciljeva; ii. daljnjim ublažavanjem učinka akvakulture; i iii. promicanjem akvakulture sa smanjenim učinkom na okoliš i akvakulture koja pruža usluge ekosustava. Kako bi se to ostvarilo, potrebno je razmotriti sljedeća pitanja:

- primjenu pristupâ životnog ciklusa u procjeni učinka sektora akvakulture u EU-u na okoliš,
- osiguravanje održivih sustava hranidbe. To znači da se upotrebljavaju sastojci hrane za životinje koji su dobiveni na način koji je najpogodniji za ekosustave i bioraznolikost i koji su istodobno prikladni za osiguravanje zdravlja i dobrobiti životinja. To znači i ograničavanje oslanjanja proizvođača na riblje brašno i riblje ulje dobiveno od divljih stokova (npr. upotrebom alternativnih proteinskih sastojaka kao što su alge ili kukci ili otpada iz drugih industrija). To obuhvaća i upotrebu dodataka hrani za životinje i primjenu učinkovitih sustava za upravljanje hranidbom,
- razvijanje rješenja za smanjenje upotrebe veterinarskih proizvoda i drugih tvari (npr. agensa za sprečavanje obrastanja), primjerice, primjenom odgovarajućih praksi uzgoja,
- ako je potrebno upotrebljavati veterinarske proizvode i druge tvari, promicanje upotrebe proizvoda s malim ekološkim otiskom,
- osiguravanje praćenja okoliša akvakulturnih lokaliteta, uključujući kvalitetu vode te ispuštanja i emisije (organskih i hranjivih tvari, plastike, veterinarskih lijekova, drugih onečišćujućih tvari ili bilo kojeg oblika otpada ili smeća),
- uvođenje praksi upravljanja koje uključuju strategiju upravljanja rizicima radi ublažavanja učinaka (uključujući učinke povezane s ispuštanjima i emisijama), upravljanje predatorima i sprečavanje prebjega iz uzgoja, ponajprije s obzirom na njihov moguć negativan učinak na lokalne vrste i bioraznolikost, uključujući mogućnost da postanu invazivne vrste,
- ograničavanje udjela akvakulturnih aktivnosti u stvaranju morskog otpada,
- promicanje upotrebe obnovljivih izvora energije i veće energetske učinkovitosti,

³⁹ Primjenjivi su propisi sljedeći: Uredba (EU) 2017/625 o službenim kontrolama i Okvirna direktiva o vodama. U Uredbi o službenim kontrolama zahtijeva se da nadležna tijela država članica provode opsežan program službenog kontrolnog praćenja živih školjkaša iz voda u kojima ih se sakuplja. Rezultati tog programa upotrebljavaju se za određivanje bi li na određenom području trebalo dopustiti ili zabraniti sakupljanje, što ovisi o razini mikrobioloških i kemijskih kontaminanata, uključujući morske biotoksine. Međutim, u Okvirnoj direktivi o vodama zahtijeva se da nadležna tijela država članica osiguraju posebnu zaštitu voda za uzgoj mekušaca. Uzgajivači mekušaca u EU-u žalili su se da države članice ne provode ispravno Okvirnu direktivu o vodama u pogledu uzgoja mekušaca.

- uvođenje sustava gospodarenja otpadom kojima se ekološki otisak akvakulturnih aktivnosti svodi na najmanju moguću mjeru,
- primjenjivanje pristupa kružnog gospodarstva, uključujući iskorištavanje otpada,
- promicanje razvoja ekološke akvakulture⁴⁰ i drugih sustava akvakulture sa smanjenim učinkom na okoliš, kao što su energetske učinkovite reciklacijski sustavi akvakulture⁴¹ ili sustavi integrirane multitrofičke akvakulture (IMTA) te diversificiranje proizvodnje uključivanjem niskotrofičkih vrsta (mekušci⁴² i drugi beskralježnjaci te alge i ribe biljojedi),
- promicanje oblika akvakulture koji pružaju usluge ekosustava, među ostalim u ribnjacima, na močvarnim područjima i u bočatim vodama⁴³, te davanje vrijednosti tim oblicima akvakulture,
- podupiranje održavanja i poboljšavanja akvatičnih genetskih resursa te upotreba selekcijskog uzgoja za stokove u akvakulturi⁴⁴.

2.2.2. Dobrobit životinja

Više bi pozornosti trebalo pridavati dobrobiti riba, i to zbog sve većeg javnog interesa za riblje proizvode koji su u skladu s visokim standardima dobrobiti riba i sve veće potražnje za njima. Držanje ribe u uvjetima koja joj omogućava dobrobit ima i gospodarske prednosti za industriju zbog nižih troškova i bolje kvalitete proizvoda. Zakonodavstvom EU-a o dobrobiti životinja⁴⁵ predviđeni su opći zahtjevi o držanju,

⁴⁰ Vidjeti bilješku 2. Komisija je 25. ožujka 2021. donijela novi Akcijski plan za razvoj ekološke proizvodnje, kojim su među ostalim predviđene mjere za promicanje ekološke akvakulture EU-a (COM(2021) 141 final).

⁴¹ Reciklacijski sustavi akvakulture (RAS) sustavi su proizvodnje koji omogućuju potpuno kontrolirani okoliš za ribu, nisku razinu potrošnje vode, potpunu kontrolu bolesti, učinkovito korištenje zemljištem, optimalne strategije hranidbe i blizinu tržištima. Unatoč važnom potencijalu sustava RAS, zasad se čini da je ta tehnologija profitabilna samo u slučaju „tržišnih niša” za proizvode visoke vrijednosti (npr. losos, kraljevska skuša i jegulja). Uvođenje i primjena sustava RAS i dalje se suočavaju s mnogim problemima: potrebna su velika ulaganja, sustav upotrebljava brojna tehnološka rješenja, potrebno je imati tehnički vješto osoblje, potrošnja energije je visoka te postoje problemi s okusom proizvoda. Međutim, ti trenutačni problemi mogli bi ubrzo biti riješeni zahvaljujući tehnološkom razvoju. Vidjeti EUMOFA-ino izvješće „Reciklacijski sustavi u akvakulturi” na: <https://www.eumofa.eu/documents/20178/84590/RAS+in+the+EU.pdf>.

⁴² Mekušci su filtratori i ne treba ih hraniti. Korisni su za okoliš i na mnoge druge načine, kao što je poboljšanje kvalitete i prozirnosti vode uklanjanjem sitnih čestica, viška hranjivih tvari, organskih tvari, virusa i bakterija iz vodenog stupca. Naslage mekušaca imaju vrlo važnu ulogu u ekosustavima jer stvaraju strukture i staništa za druge vrste kao što su rakovi, crvi i riblja mlad, koje su izvor hrane za ribe i druge morske vrste. Osim toga, uklanjaju i dušik iz okoliša, što se onemogućuje njihovim sakupljanjem/izlovom. Sposobnost uklanjanja dušika iz okoliša pokazana je na primjeru dagnji koje se uzgajaju na uzgojnim linijama u okviru inicijative plavog rasta za Baltik, financirane sredstvima iz programa Interreg. Vidjeti <https://www.interreg-baltic.eu/news-detail/news/new-blue-growth-initiatives-for-the-baltic-sae-region.html>.

⁴³ Ribnjaci i močvarna područja imaju važnu ulogu u zadržavanju vode i očuvanju bioraznolikosti.

⁴⁴ Seleksijski uzgoj temelji se na upotrebi prirodnih (genetskih) varijacija u poželjnim osobinama ciljanom selekcijom populacija, rasa, porodica ili jedinki.

⁴⁵ Vidjeti Direktivu Vijeća 98/58/EZ o zaštiti životinja koje se drže u svrhu proizvodnje i Uredbu Vijeća (EZ) br. 1099/2009 o zaštiti životinja u trenutku usmrćivanja. U strategiji „od polja do stola” predviđena je evaluacija i revizija postojećeg zakonodavstva o dobrobiti životinja, među ostalim i o prijevozu i klanju životinja, koja će se provesti 2023.

prijevozu i klanju ribe iz uzgoja, a u Uredbi o ekološkoj proizvodnji⁴⁶ utvrđuju se konkretniji zahtjevi, kao što su maksimalne dopuštene razine uzgojne gustoće, ograničenja upotrebe umjetnog svjetla i kisika itd. Potrebno je daljnje djelovanje radi poboljšanja dobrobiti riba, usredotočeno na sljedeće:

- razvijanje dobrih praksi u pogledu dobrobiti riba tijekom uzgoja, prijevoza i klanja,
- utvrđivanje zajedničkih i provjerenih pokazatelja dobrobiti riba koji su svojstveni pojedinim vrstama, podložni reviziji i primjenjuju se u cijelom proizvodnom lancu (uključujući prijevoz i klanje),
- daljnje istraživanje i inovacije, osobito kad je riječ o parametrima dobrobiti koji su svojstveni pojedinim vrstama, uključujući nutritivne potrebe u raznim sustavima uzgoja, i
- pružanje znanja i vještina povezanih s dobrobiti riba proizvođačima u akvakulturi i drugim subjektima koji se bave živom ribom iz uzgoja.

2.3. Osiguravanje prihvaćenosti u društvu i informacija za potrošače

Rast akvakulture u EU-u i njezina konkurentnost uvelike se oslanjaju na prihvaćenost u društvu i priznavanje koristi i vrijednosti akvakulturnih aktivnosti i proizvoda iz EU-a. Tri su čimbenika posebno važna za postizanje te prihvaćenosti: komuniciranje o akvakulturi u EU-u, integriranje akvakulture u EU-u u lokalne zajednice te prikupljanje podataka i praćenje.

2.3.1. Komuniciranje o akvakulturi u EU-u

Od presudne je važnosti da se osiguraju točnije informacije i transparentnost u pogledu načina obavljanja akvakulturnih aktivnosti. Negativna percepcija akvakulturnih aktivnosti među lokalnim dionicima, ponajprije percepcija njihova učinka na okoliš i druge gospodarske djelatnosti, često je prepreka otvaranju novih objekata za akvakulturu. Međutim, koristi od akvakulture (kao što su radna mjesta na udaljenim područjima, niskouglični izvor hrane ili pružanje usluga ekosustava) uvelike su nepoznate javnosti.

Informiranje je bitno i za zadovoljavanje sve veće potražnje potrošača za održivim proizvodima⁴⁷. Bolje informiranje potrošača o aktivnostima proizvođača u EU-u važno je kako bi se proizvodnja u EU-u omogućilo da ostvari koristi od visokih standarda održivosti i kvalitete. Time će se povećati konkurentnost proizvoda akvakulture iz EU-a i osigurati ravnopravni uvjeti u odnosu na ostale proizvode akvakulture koji možda ne

⁴⁶ Uredba Komisije (EZ) br. 889/2008 o detaljnim pravilima za provedbu Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda s obzirom na ekološku proizvodnju, označivanje i kontrolu. Donesena je nova Uredba (EU) 2018/848 o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda, primjenjiva od 1. siječnja 2022.

⁴⁷ Ta se potražnja trenutačno uvelike zadovoljava u okviru ekološke proizvodnje ili malobrojnih (i često skupih) privatnih sustava za standarde i certificiranje. Međutim, prema izvješću o ekološkoj akvakulturi u EU-u Europskog tržišnog opservatorija za proizvode ribarstva i akvakulture (EUMOFA), i dalje je potrebno davati više informacija o održivosti ekološke akvakulture u EU-u (vidjeti https://www.eumofa.eu/documents/20178/84590/Study+report_organic+aquaculture.pdf).

nude istu razinu održivosti i kvalitete. Naposljetku, komuniciranje je potrebno i kako bi se ostvario potencijal za diversificiranje akvakulture radi svladavanja problema utvrđenih u europskom zelenom planu. To uključuje poboljšanje znanja o proizvodima akvakulture s nižim ekološkim otiskom i povećanje potrošnje tih proizvoda, osobito nedovoljno iskorištenih niskotrofičkih vrsta kao što su alge, školjkaši i drugi beskralježnjaci te ribe biljojedi.

Za poboljšanje kvalitete informacija o proizvodnji u akvakulturi u EU-u koje su dostupne potrošačima i javnosti potrebna je kombinacija više instrumenata, a to su ponajprije:

- označivanje⁴⁸ i tržišni standardi⁴⁹ (Komisija je započela s radom na preispitivanju važećih tržišnih standarda u području ribarstva i procjenjivanju mogućnosti utvrđivanja standarda za proizvode akvakulture),
- kampanje za informiranje o sektoru akvakulture i proizvodnji u akvakulturi u EU-u koje uključuju trgovce na malo,
- pojašnjavanje znanstvene osnove za raspravu o učincima akvakulturnih aktivnosti u EU-u,
- daljnje otvaranje tog sektora javnosti (otvaranje uzgajališta za posjetitelje, uključujući škole i druge pružatelje usluga obrazovanja, davanje više informacija o uvjetima uzgoja),
- osiguravanje bliske i rane suradnje tijelâ i industrije sa skupinama dionika, uključujući nevladine organizacije,
- promicanje upotrebe robnih marki i oznaka kvalitete (što podliježe odgovarajućoj kontroli radi zaštite njihove vjerodostojnosti), uključujući oznake zemljopisnog podrijetla, koje obuhvaćaju i aspekte održivosti, i
- promicanje vrijednosti proizvoda akvakulture u EU-u kao „lokalnih i svježih” s kratkim prehrambenim lancima.

2.3.2. Integracija u lokalne zajednice

Kao i za svaku drugu djelatnost, i za širenje akvakulture potrebna je prihvaćenost u društvu (takozvana „društvena dozvola za rad”). Kako je prethodno navedeno, neki dionici i dalje negativno doživljavaju akvakulturne aktivnosti. To je uglavnom posljedica bojazni u pogledu učinka akvakulture na okoliš ili toga da je ona u sukobu s

⁴⁸ U Uredbi o zajedničkoj organizaciji tržišta utvrđeni su određeni obvezni zahtjevi u pogledu informacija za potrošače. Međutim, tom uredbom nije propisana obveza navođenja načina proizvodnje proizvoda akvakulture na konačnom proizvodu. Propisana je jedino obveza navođenja da je proizvod „uzgojen”. Jedino su za proizvode ekološke akvakulture predviđeni posebni načini proizvodnje. Nadalje, Uredbom o zajedničkoj organizaciji tržišta nije propisana obveza navođenja informacija o podrijetlu prerađenih proizvoda akvakulture.

⁴⁹ Uredbom o zajedničkoj organizaciji tržišta utvrđeni su zajednički tržišni standardi s kojima proizvodi ribarstva moraju biti u skladu kako bi mogli ući na tržište EU-a za prehranu ljudi. Međutim, postojećim standardima nisu obuhvaćeni proizvodi akvakulture. U strategiji „od polja do stola” predviđeno je preispitivanje tržišnih standarda, uključujući standarde za proizvode ribarstva i akvakulture.

drugim gospodarskim djelatnostima kao što su ribarstvo ili turizam. Važno je da se te bojazni otklone: i. osiguravanjem transparentnosti i ranog uključivanja lokalnih dionika u planiranje akvakulturnih aktivnosti; i ii. nastojanjem da se ostvare sinergije s postojećim djelatnostima (npr. ribarstvo, turizam, prerađivačka industrija) i zaštićenim područjima. Osim toga, postoji velik potencijal u stvaranju lokalnih lanaca vrijednosti i kratkih lanaca opskrbe, koji bi trebali pridonositi okolišno, gospodarski i društveno održivoj proizvodnji hrane. Iskustvo stečeno u radu lokalnih akcijskih skupina u ribarstvu (FLAG)⁵⁰, kao i u projektima financiranim u okviru Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) u nekim državama članicama, ukazuje na određene primjere dobre prakse u tom području.

2.3.3. Podaci i praćenje

Prikupljanje točnih podataka potrebno je za primjereno planiranje akvakulturnih aktivnosti. Točni podaci potrebni su i za procjenjivanje i praćenje društvene, gospodarske i okolišne učinkovitosti sektora akvakulture u EU-u. Transparentnost i izvješćivanje o podacima važni su i za održavanje povjerenja potrošača i drugih dionika u sektor. Za taj su sektor zakonodavnim aktima EU-a i država članica propisane mnoge obveze izvješćivanja. Međutim, prikupljaju se uglavnom socioekonomski podaci o morskoj akvakulturi i zdravlju životinja, dok se o okolišnim pokazateljima svojstvenima akvakulturi dostavljaju samo ograničeni podaci⁵¹. Stoga će biti potrebno bolje koordinirati obveze izvješćivanja i pojednostavniti postupke izvješćivanja među službama. Bit će potrebno i državama članicama pružiti strukturiranije smjernice za prikupljanje podataka i izvješćivanje o njima. Izvješćivanje o podacima trebalo bi se primjenjivati i na okolišne pokazatelje te obuhvaćati proizvodnju u akvakulturi koja izlazi iz okvira morske akvakulture⁵².

2.4. Povećanje znanja i inovacija

Znanje i inovacije (uključujući upotrebu digitalnih tehnologija) ključni su za ostvarivanje ostalih ciljeva za sektor akvakulture u EU-u utvrđenih u ovoj Komunikaciji. Naročito su važni za izgradnju otpornosti i konkurentnosti akvakulture i osiguravanje njezine zelene tranzicije.

Program Obzor Europa, predstojeći okvirni program EU-a za istraživanja i inovacije, velika je prilika za iskorak u tom području. Istraživanja i inovacije u području održive akvakulture važan su prioritet u okviru programa Obzor Europa. Potrebno je odlučno djelovanje za akvakulturu kako bi se osiguralo da se u području istraživanja i inovacija: i. brže odgovara na postojeće i buduće probleme i mogućnosti u sektoru; ii. izbjegava

⁵⁰ FARNET (Mreža ribarstvenih područja) već je izradila vodič za integriranje akvakulture u lokalne zajednice (https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet2/library/guide/integrating-aquaculture-within-local-communities_it) te vodič o kružnom gospodarstvu na područjima ribarstva i akvakulture (https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet2/library/farnet-guide-17-circular-economy-fisheries-and-aquaculture-areas_en).

⁵¹ U zakonodavstvu EU-a o zaštiti okoliša zahtijevaju se informacije o stanju akvatičnih ekosustava i kvaliteti vode, no u njemu nema obveza izvješćivanja koje se posebno odnose na akvakulturne aktivnosti.

⁵² U skladu s Komisijinim prijedlogom novog višegodišnjeg programa Unije za prikupljanje podataka prema okviru za prikupljanje podataka (koji se treba početi primjenjivati 2022.) države članice prikupljat će socioekonomske podatke o slatkovodnoj akvakulturi ako nacionalna proizvodnja u slatkovodnoj akvakulturi premašuje određene pragove (1 % proizvodnje EU-a, 10 % nacionalne proizvodnje).

udvostručivanje aktivnosti; i iii. ostvaruju sinergije. Daljnje djelovanje potrebno je prvenstveno u sljedećim područjima:

- izrada okvira za suradnju koji okuplja javna tijela, industriju, istraživače i edukatore, i na nacionalnim i na regionalnim/lokalnim razinama. Taj bi okvir trebao uključivati razvoj inovacijskih klastera za održivu akvakulturu⁵³,
- poticanje razvoja i usklađivanja istraživačkih i inovacijskih prednosti u svim državama članicama i regijama. To bi trebalo uključivati strategije za pametnu specijalizaciju usmjerene na izgradnju cjelovitih lanaca vrijednosti u cijeloj Uniji,
- poticanje djelotvornog širenja rezultata istraživanja i inovacija među krajnjim korisnicima iz industrije i širom javnošću, te iskorištavanje tih rezultata, među ostalim pomnim praćenjem uspostavljanja i provedbe pouzdanih planova za širenje i iskorištavanje rezultata projekata financiranih sredstvima EU-a,
- promicanje komplementarnosti i sinergija među istraživačkim projektima,
- olakšavanje pristupa financiranju EU-a za istraživanje i inovacije u sektoru akvakulture davanjem jasnog pregleda dostupnih izvora financiranja EU-a.

Kako bi se u sektor akvakulture dovele inovacije, potrebno je promicati ulaganja u inovativna rješenja. Ulaganje u inovacije često sa sobom nosi neizvjesnost. Unijina inicijativa BlueInvest (u okviru koje se promiču i inovacije u akvakulturi) nastavit će okupljati ulagače i poduzetnike. S pomoću doprinosa Europskog fonda za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu (EFPPRA) i fonda InvestEU uspostaviti će se financijski instrument koji će biti na raspolaganju i za podupiranje ulaganja u održive akvakulturne aktivnosti i tehnologije. Države članice mogu koristiti sredstva u okviru buduće EFPPRA-e za podupiranje ulaganja sektora akvakulture EU-a u inovativna rješenja.

Za inovacije u sektoru akvakulture potrebno je i razvijanje odgovarajućih vještina. To se može postići promicanjem specijaliziranih obrazovnih programa za akvakulturu i specijaliziranog znanja o njoj (npr. specijalizirani veterinarski studiji o ribama i osposobljavanje u području zdravlja riba za subjekte u akvakulturi) te cjeloživotnog osposobljavanja uzgajivača u vezi s inovativnim pristupima u sektoru akvakulture.

3. ZAKLJUČAK

Održiva akvakultura u EU-u može imati važnu ulogu u pružanju javnih dobara. Ta javna dobra uključuju: i. nutritivnu i zdravu hranu s ograničenim ekološkim otiskom; ii. gospodarski razvoj i mogućnosti zapošljavanja za obalne i ruralne zajednice; iii. smanjenje onečišćenja; iv. očuvanje ekosustava i bioraznolikosti; i iv. doprinos borbi protiv klimatskih promjena. U ovoj se Komunikaciji utvrđuje smjer u kojem se akvakultura u EU-u treba razvijati kako bi postala primjer otpornog i konkurentnog sektora i globalni standard u području održivosti i kvalitete. Kako bi se taj cilj ostvario, potrebno je imati potporu svih relevantnih sudionika (uključujući države članice,

⁵³ U klasterima se okupljaju inovacijski subjekti, kao što su sveučilišta, zajedno s MSP-ovima. Time se promiče otvaranje novih radnih mjesta, a može se i povećati broj registriranih međunarodnih žigova i patenata.

industriju akvakulture u EU-u i druge dionike kao što su nevladine organizacije) u provedbi tih smjernica i mjera preporučenih u prilogu ovoj Komunikaciji. Komisija poziva države članice da osiguraju odgovarajuća sredstva za provedbu tih smjernica i mjera.

Za provedbu smjernica potrebno je i podupirati održivu tranziciju u sektoru akvakulture osiguravanjem djelotvornog i učinkovitog korištenja javnih izvora financiranja i privlačenjem privatnih ulaganja. U prilogu ovoj Komunikaciji navode se preporuke mjera kojima se to može postići. Komisija ponajprije poziva države članice da uzmu u obzir prioritete utvrđene u ovim smjernicama za dodjelu potpore sektoru u okviru fondova EU-a i nacionalnih fondova.

Komisija će uspostaviti mehanizam EU-a za pomoć u području akvakulture kako bi svim dionicima pomogla da provedu ove smjernice. Taj bi mehanizam trebao pomoći Komisiji, državama članicama, industriji i drugim dionicima u izradi daljnjih smjernica i prikupljanju primjera najbolje prakse o područjima obuhvaćenima ovom Komunikacijom. Mehanizam za pomoć trebao bi poduprijeti i provedbu tih smjernica i najbolje prakse. Trebao bi uključivati internetsku platformu s pristupačnom bazom znanja za sve dionike (primjerice, vodič za financiranje sredstvima EU-a i baza podataka o projektima financiranim sredstvima EU-a u sektoru akvakulture).

Komisija poziva države članice da aktivno promiču ciljeve i načela navedene u ovoj Komunikaciji, a ponajprije potrebu za održivim razvojem akvakulture uz poštovanje zaštite okoliša, i to u kontekstu: i. strategija za morske bazene; ii. bilateralnih sporazuma; i iii. sudjelovanja u međunarodnim forumima (npr. FAO).

Komisija će najkasnije četiri godine od objave ove Komunikacije provesti ocjenu: i. napretka ostvarenog u razvoju mjera preporučenih u Prilogu; i ii. učinkovitosti tih mjera u ostvarivanju ciljeva utvrđenih u strateškim smjernicama, uz mogućnost odgovarajuće prilagodbe mjera. Do 2029. provest će se evaluacija novih strateških smjernica, u okviru koje će se ocijeniti njihova djelotvornost, učinkovitost, usklađenost, relevantnost i dodana vrijednost EU-a, kako bi se dobila dokazna osnovica i poduprlo donošenje odluka o mjerama koje treba poduzeti u razdoblju nakon 2030.